

INDELETNICIRI ALE GETO-DACILOR DIN CENTRUL CÎMPIEI ROMÂNE

MIOARA TURCU

Rezultatele cercetărilor arheologice completate cu informațiile scrise rămase de la scriitorii antici, au dat posibilitatea de a cunoaște civilizația geto-dacilor sub diferitele sale aspecte, inclusiv cel economic, ceea ce în esență permite o analiză mai amănunțită asupra unor probleme legate de indeletnicirile strămoșilor noștri.

În cadrul societății geto-dace, economia, bazată îndeosebi pe agricultură, a cunoscut o largă extindere. Astfel, atît vestigiile arheologice cît și știrile autorilor antici sînt în măsură să ne ajute să stabilim întregul proces de cultivare a pămîntului.

Herodot ne informează despre existența la traci a unui obicei ritual, care este de presupus că putea fi practicat și de către geto-daci, mai ales că în panteonul strămoșilor noștri zeița Artemis — Regina corespundea zeității Bendis. „În ce mă privește — scria marele istoric antic — știu următorul obicei care se aseamănă foarte mult cu aceste ceremonii : femeile din Tracia și din Peonia, cînd jertfesc zeiței Artemis — Regina, împlinesc ritualul folosind totdeauna paie de grîu”¹. Se relevă deci importanta știre că triburile trace, ca atare și cele ale geto-dacilor, practicau pe scară largă încă din secolul al VI-lea î.e.n. agricultura.

Cerealele cultivate erau cu certitudine cele folosite pentru hrană : grîul, orzul, secara și meiul. Cultura grîului pe terenuri întinse este atestată în binecunoscuta relatare a lui Arrian din cartea sa intitulată „Anabasis” -, unde autorul, printre altele, se referă și la expediția lui Alexandru Macedon împotriva tribalilor, semînție tracă, aliați ai geților. Din cuprinsul citatului rezultă, de asemenea, bogăția recoltelor, în speță

¹ Herodot, *Istoriei*, IV, 33 („Izvoare”, I, p. 29).

² Arrian, *Expediția lui Alexandru*, I, 1—2 (FHD, I, p. 585).

a grîului, pe terenuri din apropierea locurilor de desfășurare a evenimentelor politice localizate, aproximativ, în stînga Oltului³, și ca atare în cuprinsul actual al Cîmpiei Române.

Adeseori în schimburile comerciale intense, grecii preferau grîul Daciei, fapt subliniat și de către Demostene⁴, iar despre un surplus de cereale folosit de geto-daci pe scară largă, în negoț, ne dă relații și istoricul Polibiu : „În privința celor necesare vieții, ținuturile pontice ne dau vite și sclavi în număr foarte mare și de calitate mărturisite de toți ca excelente... Cu grîu facem un schimb reciproc. Uneori, la nevoie, ne dau ei. Alteori iau dinșii de la noi“⁵.

Despre calitatea grîului pe aceste meleaguri, precum și despre sistemul de cultivare și de recoltare a acestor cereale ne furnizează informații și Pliniu cel Bătrîn, în opera sa. „Istoria naturală“⁶, scrisă în secolul I î.e.n. Astfel, de la el aflăm că existau două specii de grîu : de toamnă și de primăvară, geții schimbînd anual terenul spre a obține un randament bun al culturilor.

Sistemul cultivării terenului prin „pîrloagă“, sistem folosit curent de geto-daci în scopul regenerării solului, a fost menționat într-o odă și de poetul Horațiu.

La rîndul său, Dion Chrysostomos, care a trăit printre geți, amintește în treacăt și despre cultivarea meiului⁷.

Cultivarea orzului și searei a fost dovedită cert în centrul Cîmpiei Române și anume în cadrul așezării geto-dace de la Cîrlomănești, datorită unor cercetări paleoclimatice, prin analiza polenică a doua profile⁸. Dintr-un pasaj al lui Hellanicos aflăm că tracii și ca atare geto-dacii foloseau orzul spre a-și prepara berea : „Ei beau berea făcută din niște rădăcini, întocmai ca tracii care beau bere pregătită din orz“⁹.

Poetul Vergiliu pomenește despre existența la geto-daci a unui zeu al ogoarelor : „Cu sufletul răscolit de multe gânduri mă rugam nimfelor cîmpenești și bătrînului Mars Gradivus care ocrotește ogoarele geților“¹⁰.

Să urmărim, în continuare, mijloacele folosite pentru lucrarea terenurilor.

Documentarea cea mai concludentă în această privință ne-o oferă excepționala bogăție a uneltelor din fier descoperite în numeroase așezări din tot cuprinsul țării.

Uneltele realizate de înșiși geto-daci abundă și în spațiul geografic discutat.

Pentru aratul ogoarelor geto-dacii foloseau brăzdarul de plug de fier, de forma unei bare masive, aplatizată, cu vîrfurile triunghiulare în

³ C. Daicoviciu în „Steaua“, 1957, an VIII, nr. 7, p. 99.

⁴ Demostene, *Discursul împotriva lui Leptines* /466/, 31 (FHD, I, 115).

⁵ Polibiu, *Istoria*, IV, 38, 4—5, (FHD, I, p. 161).

⁶ Pliniu cel Bătrîn, *Istoria naturală*, XVIII, 7(12), 1, 63 (FHD, I, p. 409).

⁷ Dion Chrysostomos, *Discursuri*, XXXIII, 26 (FHD, I, p. 451).

⁸ Marin Circumaru, în „S.C.I.V.A.“, 28, 1977, nr. 3, p. 359.

⁹ Hellanicos, *Intemeieri*, Fr. 66 Athenaios X, 447 C (FHD, I, p. 21).

¹⁰ Vergiliu, *Eneida*, III, 34—35 (FHD, I, p. 205).

genul unei linguri, prevăzut cu o nervură mediană puternică. Asemenea brăzdare s-au aflat în centrul Câmpiei Române la Popești Novaci și Socetu. S-a constatat însă că brăzdarul de plug geto-dac de origine autohtonă este prezent în toate așezările mari cercetate.

În recoltarea cerealelor erau întrebuintate secerile (găsite la Popești Novaci ¹¹, La Budești-București ¹² și Cățelu Nou), precum și cuțitele.

Cerealele se măcinau cu ajutorul rișnițelor. Astfel, la Popești-Novaci și Bucureștii-Noi au fost descoperite rișnițe rotative lucrate din gresie ori din tuf vulcanic, compuse din două piese: o metta și un catillus între care boabele erau măcinate prin învîrtire.

Roadele strînse de pe cîmp trebuiau depozitate în locuri special create. Așa se explică de ce în așezările geto-dace de pe teritoriul patriei noastre s-au găsit foarte multe gropi folosite, în marea majoritate, ca depozite de grîne. Știrile literare antice pomenesc despre astfel de gropi în care tracia păstrau recoltele și le numea „siri” ¹³. Gropile au pereții arși și sînt acoperite cu cenușă împotriva umidității și a diferitelor insecte sau rozătoare. Asemenea gropi există la Popești-Novaci ¹⁴, Tînganu ¹⁵ sau Bucureștii-Noi ¹⁶.

Groapa de la Bucureștii-Noi o considerăm un veritabil depozit de cereale geto-dac, avînd forma unui clopôt cu diametrul de 3,10 m, cu pereții puternic arși; în pămîntul său de umplutură amestecat cu cenușă, groapa a cuprins patru chiupuri mari de lut (dolimu).

Grija geto-dacilor pentru ogrorul lor era permanentă. Criton, medicul care l-a însoțit pe Traian în campaniile din Dacia, în anii 101—106, relatează despre împărțirea sarcinilor ce le reveneau nobililor daci în timpul acestor războaie. Pe unii din ei Decebal i-a pus să vegheze în continuare asupra bunului mers al agriculturii, iar altora le-a dat în grijă fortificația cetăților ce trebuiau apărate de atacul roman ¹⁷.

O îndeletnicire extinsă în societatea geto-dacă a fost și aceea a viticulturii. Înzestrată cu un pămînt mînos, beneficiind și de un climat continental temperat, regiunea Cîmpiei Române a permis cultivarea viței de vie.

Istoricul și geograful grec Strabon arată că: „Lăsînd la o parte trecutul îndepărtat al geților, întîmplările din vremea noastră sînt următoarele: ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultarea față de porunci...” ¹⁸. Rezultă deci din acest pasaj că geto-dacii practicau în mod intensiv viticultura, îndeletnicire pe care

¹¹ R. Vulpe, în „S.C.I.V.”, VI, 1955, nr. 1—2, p. 248, fig. 10/3.

¹² Mioara Turcu, în „Carpica”, VIII, 1976, p. 45.

¹³ V. Pârvan, *Getica*, 1926, p. 136.

¹⁴ R. Vulpe în „S.C.I.V.”, VI, 1955, nr. 1—2, p. 247; idem în „Materiale”, III, 1957, p. 231.

¹⁵ M. Turcu în „C.A.B.”, II, 1965, p. 270.

¹⁶ Idem în „Revista muzeelor și monumentelor. — Monumente istorice și de artă”, 2, 1978, p. 6—12.

¹⁷ Criton, *Geticile*, 5 (2), (FHD, I, p. 507).

Burebista a căutat, probabil, să o atenueze spre a dobîndi bărbați apti pentru arme.

Platon ne informează despre un obicei al tracilor care poate că era practicat și de către geto-daci : „Vorbesc nu de folosirea în general a vinului sau de abținerea totală, ci de beția propriu-zisă : dacă trebuie să se bea așa cum beau sciții și persii și apoi cartaginezii, celtii, iberii și tracii — toți aceștia fiind neamuri războinice — sau ca voi. Căci voi, după cum spui, sînteți foarte cumpătați, pe cîtă vreme sciții și tracii beau vin neamestecat deloc (cu apă), atît femeile cît și bărbații și îl împrăștie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă și aducătoare de fericire“¹⁹.

În așezări ca, spre exemplu, Popești-Novaci și București, la Dămăroaia și Bragadiru, descoperirea unor cuțite, a unor seceri și cosoare, ne înduie să completăm documentarea privind viticultura geto-dacilor.

Dintre ocupațiile cu un caracter casnic practicate de către strămoșii noștri se înscriu creșterea vitelor, torsul, țesutul și pescuitul.

Dintr-o serie de izvoare antice aflăm că geto-dacii creșteau oi, cai și boi folosiți în muncile agricole. Astfel, Criton povestește că în timpul războaielor dintre daci și romani, oamenii de rînd erau puși să muncească pămîntul cu boii“²⁰.

La rîndul său Claudius Aelianus ne informează că : „La (indieni) sînt și alți boi, care arată ca niște țapi foarte mari. Acești (boi) sînt înjugăți laolaltă și aleargă foarte repede. Nu sînt mai greoi decît caii getici“²¹.

Folosirea de către geți a cailor în muncile de tracțiune, în regiunea Cîmpiei Române, ne este certificată în pasajul bine cunoscut al istoricului grec Arrian²², unde acesta ne descrie retragerea pe cai a populației getice din fața armatelor lui Alexandru Macedon.

Creșterea animalelor domestice a fost dovedită cert în așezările geto-dace din centrul Cîmpiei Române, atît prin descoperirea unor oase de oi, capre și porci găsite în gropi menajere, ca, spre exemplu, la Bragadiru-București, cît și prin cercetarea unei gropi rituale din cartierul Bucureștii Noi²³. Avînd o treaptă de coborîre, groapa păstra în centru un pat de pămînt în amestec de cenușă și cărbune, depuse cu atenție, la diverse nivele, grupe de oase din corpul unui bos taurus. Oasele alese și tăiate pe ligamente fără urme de roadere, erau acoperite cu fragmente de vase neîntregibile, lucrate la roată sau cu mîna (secolele II—I î.e.n.).

Chiar dacă pînă în prezent în regiunea analizată nu s-au găsit încă semințe de in sau de cînepă — totuși faptul că Herodot mențio-

¹⁸ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11 (FHD, I, p. 293).

¹⁹ Platon, *Legile*, I, 637 d (FHD, I, p. 103).

²⁰ Criton, *op. cit.*, 5(2), (FHD, I, p. 507).

²¹ Claudius Aelianus, *Despre animale*, XV, 24, (FHD, I, p. 653).

²² Arrian, *op. cit.*, I, 4, 4 (FHD, I, p. 584).

²³ M. Turcu, în „Revista muzeelor și monumentelor. — Monumente istorice și de artă“, 2, 1978, p. 6—12.

nează cultivarea cînepei de către traci — și ca atare și de către geto-daci — este o dovadă grăitoare că această plantă se întrebuița alături de lînă pentru confecționarea hainelor.

Pentru aceste meșteșuguri casnice, tors și țesut, nu numai materiile prime ne sînt cunoscute, ci și uneltele utilizate în practicarea lor : fusaiiolele și greutățile de lut pentru războiul de țesut fiind nelipsite în orice așezare din a doua epocă a fierului.

În lumea geto-dacă un meșteșug important a fost și olăritul. Dacă ceramica lucrată cu mîna dintr-o pastă grosolană se putea realiza în cadrul gospodăriilor, în schimb aceea lucrată la roată, reprezentată prin tipuri variate, era desigur modelată de olari, specializați, care uneori și-au pus chiar și amprenta atelierului respectiv pe marfa realizată, prin ștampilarea acesteia cu diferite mărci ²⁴.

Nu demult, legat de ceramica geto-dacă, s-a discutat și problema arderii vaselor. În centrul Cîmpiei Române nu a fost descoperit pînă în prezent nici un cuptor pentru ars oalele, cu excepția celui de la Cățelu Nou-București ²⁵, pe care îl considerăm greșit atribuit geto-dacilor. Asemănarea acestui cuptor cu cel de la Fundenii Doamnei — București datat în secolul al IV-lea, precum și faptul că tot la Cățelu Nou a mai existat și o altă așezare din sec. VI—VII, ne determină să considerăm că și respectivul cuptor ar aparține feudalismului timpuriu și nu Latène-ului geto-dac, așa cum sublinia descoperitorul lui. Totuși cuptoare de olari au existat în Dacia preromană, pînă în prezent găsite la Poiana ²⁶ și Bitca Doamnei ²⁷.

Tiparele ieșite la iveală în urma săpăturilor arheologice, marchează unele centre de producție a ceramicii geto-dace. În acest sens mărturie sînt tiparele de cupe autohtone de imitație deliană cu decorul în relief, găsite din belșug în această regiune de cîmpie la Piscul Crăsani ²⁸, Popești-Novaci și București. De asemenea numărul mare de cupe autohtone decorate în relief aflate atît la Popești-Novaci ²⁹ cît și pe teritoriul orașului București ³⁰, la Dudești, Bragadiru, Fundenii Doamnei, Bucureștii Noi, Snagov, Ziduri între Vii, presupun existența în aceste locuri a unor centre meșteșugărești de olari specializați în modelarea acestui gen de vase.

Meșteșugul autohton al olăritului poate fi demonstrat încă și prin faptul că formele și decorul recipientelor din epoca geto-dacă își au originea în profilele ceramice din epoca Hallstattului local. De asemenea

²⁴ Pe baza unui chiup descoperit la Meleia, s-a aflat o marcă : două unghiuri obtuze înscrise într-un dreptunghi, iar pe partea interioară a unui capac de asemenea s-a găsit imprimată o rozetă (H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 187).

²⁵ Descoperitorul cuptorului, V. Leahu, dă numai un desen al cuptorului în discuție (vezi V. Leahu, în „C.A.B.“, 1962, p. 35, fig. 20).

²⁶ R. Vulpe, în „S.C.I.V.“, I, 1950, p. 50, idem, „S.C.I.V.“, I, 1951, p. 123.

²⁷ N. Gostar, *Cetățile dacice din Moldova*, București, 1969, p. 18.

²⁸ V. Pârvan, *Getica*, 1929, p. 207, fig. 162—170, 172—173.

²⁹ Al. Vulpe, N. Gheorghîță, în „Dacia“, N.S., XX, 1976, p. 189 și următ.

³⁰ Mioara Turcu, în „Dacia“, N.S., XX, 1976, p. 199 și urm.

există o mare asemănare în privința formelor și a decorurilor dintre cupele de lut și cele din argint aflate în cadrul tezaurelor geto-dace.

Gradul înalt al civilizației strămoșilor noștri geto-daci, este incontestabil dovedit și prin cunoașterea complexului meșteșug al extracției, reducerii și prelucrării metalelor, în mod deosebit a fierului³¹ și chiar a bronzului.

În regiunea geografică în discuție chiar dacă nu au existat zăcăminte de fier³², totuși există suficiente dovezi ale reducerii acestui metal prin descoperirea la Bragadiru-București³³ și Chirnoși³⁴ a unor

Unelte geto-dace descoperite în Cîmpia Română și folosite în diverse îndeletniciri.

cupatoare folosite tocmai pentru obținerea fierului prelucrat. Tot pe teritoriul orașului București, și anume în așezarea de la Cățelu Nou, a existat un atelier dotat cu ustensile folosite pentru prelucrarea fierului și bronzului — cuțite de fier, o unealtă masivă din fier de forma unui cosor, o seceră de fier și un cîntar, toate fiind însoțite și de bare din bronz fragmentare³⁵.

La Popești-Novaci, nu întîmplător, o groapă de provizii părăsită a fost umplută cu cenușă care poate că provenea de la un atelier unde

³¹ Vezi : Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj, 1979.

³² Pentru istoricul problemei vezi : Mioara Turcu, *Dovezi ale prelucrării minereului de fier la geto-daci din bazinul Argeșului inferior*, în „București“, X, 1980, p. 29—30.

³³ Mioara Turcu, în „*In memoriam Constantini Daicoviciu*“, Cluj, 1974, p. 389—393 ; idem, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, 1979, p. 42 și urm.

³⁴ Informația o deținem de la colegul Done Șerbănescu.

³⁵ V. Leahu, în „C.A.B.“, II, 1965, p. 58.

se prelucrau metale; de altfel în această așezare au existat și mici creuzete de lut vitrificate ce serveau la turnarea bronzului³⁶.

Dintre uneltele de fierărie considerăm că făceau parte dălțile³⁷ frecvent folosite și în alte meșteșuguri ca, de exemplu, dulgheritul, iar pentru turnarea bronzului se întrebuițau creuzetele și tiparele din lut, cum este, de exemplu, tiparul dreptunghiular pentru inelușe din acropola de la Popești-Novaci.

Meșteșugurile practicate de către geto-daci³⁸, cu un caracter specializat sau casnic, apar ca un rezultat al dezvoltării forțelor de producție în cadrul unei societăți cu un înalt grad de cultură și civilizație. Produsele rezultate prin practicarea diferitelor îndeletniciri aveau drept scop realizarea necesarului zilnic, dar în același timp serveau și ca mărfuri folosite în comerțul larg dezvoltat al geto-dacilor.

OCCUPATIONS DES GÉTO-DACES DU CENTRE DE LA PLAINE ROUMAINE

Résumé

Les résultats des recherches archéologiques, en connexion avec les renseignements écrits hérités des écrivains antiques, nous offrent la possibilité de reconstituer les occupations des Géo-Daces basées sur une agriculture intensive, poterie, viticulture, l'élevage du bétail, filage, tissage, pêche.

Dans le cadre de la communication, on fait une analyse détaillé à chacune des occupations énumérées et l'on arrive à la conclusion que les Géo-Daces pratiquaient, en même mesure, des métiers à caractère spécialisé et à caractère domestique ayant eu pour but la réalisation du nécessaire quotidien de produits mais également des marchandises employées dans le commerce largement développé des Géo-Daces.

³⁶ R. Vulpe, în „S.C.I.V.“, VI.

³⁷ Mioara Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, p. 98 și pl. VII/1.

³⁸ Rodica Tanțău, *Meșteșugurile la geto-daci*, București, 1972